

Лекція №3

Тема: «Організаційні основи підприємництва»

План

1. Принципи та умови організації підприємства.
2. Система мотивів, етапи та складові підприємницької діяльності.
3. Ідея та види діяльності.
4. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, припинення її та банкрутство.

1. Підприємництво здійснюється в певних правових, економічних, соціальних і політичних умовах. Правові умови підприємницької діяльності в Україні визначаються законом України "Про підприємництво". Згідно з цим законом, вести підприємницьку діяльність можуть громадяни України, інших держав і юридичні особи всіх форм власності. Водночас цей закон забороняє ведення підприємницької діяльності військовослужбовцям, службовим особам органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного арбітражу, а також органів державної влади та управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств. Не можуть бути підприємцями також ті особи, що мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші економічні злочини.

Сутність підприємництва глибше розкривають його основні функції: новаторська, мотиваційна, творча, ресурсна.

Для відтворення підприємницької діяльності необхідні певні економічні, політичні та інші передумови:

1. Наявність певних майнових прав на умови і результати виробництва. Підприємець обов'язково повинен бути власником виробленого продукту і доходу, одержаного від реалізації продукції.

2. Наявність відповідного економічного, правового і політичного середовища. Економічні передумови підприємництва полягають у тому, щоб у суспільстві існували різні власники — приватні, кооперативні, державні. Це створює умови і можливості на свій страх і ризик приймати рішення про використання майна, продукції, прибутків і вибір господарських контрагентів.

Політичні передумови підприємництва передбачають створення сприятливого політичного клімату для підприємництва, тобто гарантованість усім суб'єктам господарювання збереження їхньої власності, виключення можливості націоналізації, експропріації та інших утисків. Юридичні

передумови підприємництва ґрунтуються на законодавстві та нормативних актах, розроблених і прийнятих у державі.

3. Повна економічна відповідальність за результати діяльності.

4. Етика підприємництва. Етика в підприємстві — це в першу чергу обов'язковість. Вона формується спочатку жорсткою економічною відповідальністю за зобов'язання, оформлені документально. А з часом головним гарантом дотримання навіть усних домовленостей стає прагнення зберегти "імідж" (авторитет) порядного партнера.

Підприємництво організовують за певними принципами діяльності, тобто загальновизнаними і поширеними правилами господарських дій. Основними такими принципами, зафіксованими у Законі України "Про підприємництво", є:

- 1) Вільний вибір діяльності;
- 2) Залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- 3) Самостійне формування програми діяльності, вибір постачальників і споживачів виробленої продукції, встановлення цін відповідно до витрат виробництва з дотриманням чинного законодавства;
- 4) Вільне наймання працівників;
- 5) Залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, яке не заборонене або не обмежене законодавством;
- 6) Вільне розпорядження прибутком (його розподіл), який залишається після внесення платежів, встановлених законодавством;
- 7) Самостійне здійснення підприємцем - юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Принцип господарського (або комерційного) розрахунку включає:

- ✓ самоокупність;
- ✓ самофінансування;
- ✓ самозабезпечення;
- ✓ матеріальна зацікавленість;
- ✓ економічна відповідальність;
- ✓ господарська самостійність у межах чинного законодавства у поєднанні з контролем державних органів за його дотриманням.

2. Мотивація - це спрямована діяльність по створенню мотивів та стимулів для забезпечення відповідної поведінки людей взагалі й у підприємстві зокрема.

Спонукальні мотиви підприємницької активності

- Особисті якості - наявність необхідних знань, освіти, ділових якостей, професійної підготовки, здібності до новаторських дій;
- Особливості організації власної справи - можливості перспективного розвитку бізнесу у довгостроковому періоді;
- Економічні мотиви - націленість на досягнення успіху, мотивація праці та одержання винагороди залежно від результатів;

- Соціально-психологічні мотиви - особливі форми прояву творчих якостей;

Основні чинники мотивації - гроші та прибуток, прагнення до незалежності, небажання працювати за наймом, сімейні та родинні традиції, безробіття, політичні інтереси, моральне задоволення та ін.

Основні етапи підприємницької діяльності:

1. Організаційно - підготовчий
2. Зародження та становлення
3. Розвиток та поглиблення діяльності
4. Стагнація (відсутність зростання)
5. Занепад підприємства
6. Ліквідація і припинення існування.

Підбір складових підприємництва включає:

- оцінювання продукту, його характеристики та перспективи;
- підбір персоналу;
- оцінювання реакції середовища на створення підприємства;
- маркетингове оцінювання підприємницького середовища;
- оцінювання власних і залучених фінансових можливостей;
- вибір організаційної форми підприємства;
- визначення місця локалізації підприємства і його підрозділів.

3. Рішення зайнятися бізнесом включає в себе такі моменти:

- ✓ бажання створення власної справи, щоб стати господарем, небажання працювати на когось;
- ✓ відмова від попередньої кар'єри і готовність змінити свій спосіб життя;
- ✓ переконаність у тому, що власна справа - заняття престижне і достойне;
- ✓ можливість створення власної справи (наявність коштів, умов);
- ✓ упевненість у реальності створення такої справи за умови існування необхідних зовнішніх і внутрішніх передумов.

Вихідною точкою, з якої починається власна справа, є ідея, закладена в її основу. Це може бути ідея нового продукту, який вироблятиме підприємство, що створюється; послуги, які воно надаватиме населенню; механізм організації та управління виробництвом тощо.

Джерел нових ідей безліч: це публікації офіційних органів влади, вчених, думка бізнесменів, відгуки споживачів, продукція, що випускається конкурентами, науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки тощо.

Якщо ідею знайдено, починається процес вибору виду діяльності та проектування підприємства, причому види діяльності повинні сприяти:

- високому рівню рентабельності;
- швидкості окупності проекту;
- можливості продажу продукції в максимальному обсязі;
- відносно прийнятним умовам матеріально-технічного забезпечення;
- невисокому рівню капіталомісткості;

- найменшому ризику;
- мобільності (здатності до швидких змін);
- підтримці з боку авторитетних органів (податкових, фінансових та ін.);
- здібностям і можливостям підприємця і були прийнятними для нього.

Види діяльності у сфері:

виробництва - виробництво продукції виробничо-технічного призначення, товарів народного споживання, продуктів харчування, будівельних матеріалів, різноманітного обладнання, електроприладів, вимірювальної техніки, вторинної переробки сировини, упаковки тощо;

послуг - громадське харчування, побутове обслуговування, транспортні, навчальні та лікувальні послуги, видовищно-розважальні заходи, комерційна демонстрація відео- і кінопрограм, комерційні змагання, організація та проведення виставок, ярмарків, конкурсів, аукціонів, туристичні, довідково-консультативні послуги, послуги з приватизації, при переході на нові форми власності, створенні підприємств, фірм, агентські і аудиторські послуги, патентно-ліцензійні, технічні, складські та ін[^]

Ідей (інтелектуального виробництва) - науково-дослідні розробки, винаходи, відкриття, „ноу-хау", технології, рецептури, комп'ютерні програми, матеріали, методичні, літературні, художні твори, комерційні ідеї, торговельні та комерційні таємниці, інноваційна діяльність, продаж авторського права та ін;

комерційної діяльності - роздрібна та оптова торгівля; створення профільних, універсальних, спеціалізованих магазинів, салонів, торгівля за зразками, купівля та продаж нерухомості; торгово-посередницька, торгово-закупівельна, біржова діяльність, аукціонний продаж, організація торгових домів, торгівля на дому, створення комерційних банків, фінансових груп та ін.;

зовнішньоекономічної діяльності - науково-технічна та виробнича кооперація, створення представництв, філій, спільних підприємств, консалтингових, маркетингових, туристських служб, організація навчання, стажування фахівців, редакційно-видавнича, комерційна, експортно-імпортні, валютно-кредитні, посередницькі, лізингові операції, виставки, огляди, конференції, тендери, промислові, науково-технічні, технологічні, економічні послуги та ін.

Налагодити власну справу можна кількома шляхами:

організувати індивідуальне підприємство з правом юридичної особи або без такого права, зареєструвавшись як суб'єкт індивідуальної трудової діяльності;

створити приватне або сімейне підприємство;

стати засновником (учасником) повного, мішаного, з обмеженою відповідальністю акціонерного товариства;

купити існуюче підприємство (цей процес не набув у нашій країні ще значного поширення, проте з розвитком приватизації купівля підприємств стане реальністю).

4. Створення підприємства, як правове поняття, включає визначення засновників, їх засновницьких компетенції та порядку діяльності. Засновником є особа, що має право створити у встановленому порядку підприємство як юридичну особу.

Суб'єкти, правомочні приймати рішення щодо створення підприємства:

а) власник (власники) майна будь-яких видів, а також розмірів;

б) уповноважений власником (власниками) орган або підприємство, організація;

в) трудовий колектив у випадках і порядку, передбачених вказаним вище Законом та іншими законодавчими актами України.

Власник має право делегувати відповідним органам, а також підприємствам або організаціям повноваження щодо створення підприємств, дозволяє названим суб'єктам виступати засновниками різних видів підприємств. Уповноважені органи, які можуть бути засновниками підприємств, визначає власник. Щодо підприємств загальнодержавної власності - це підвідомчі Кабінету міністрів України органи державної виконавчої влади, інші центральні відомства. Вони приймають рішення про створення підприємства державної власності, затверджують статuti і контролюють їх дотримання, укладають та розривають контракти з керівниками підприємств, контролюють ефективність використання закріпленого за підприємствами майна, його збереження.

Створення підприємства в юридичному розумінні - це затвердження та одержання передбачених законом документів: рішення власника (власників) або уповноваженого органу про створення підприємства, статуту, якщо цього вимагає організаційна форма, свідоцтво про державну реєстрацію. При необхідності для новостворюваного підприємства на земельній ділянці сюди входять також документи на право землекористування (землеволодіння), визначені земельним законодавством України.

Таким чином, засновниками підприємств можуть бути:

1) державні, колективні, орендні, спільні підприємства, громадські організації та їх підприємства, кооперативи, акціонерні товариства, господарські асоціації та інші підприємства і організації, які є юридичними особами;

2) державні органи, уповноважені керувати державним майном;

3) спільні органи, які вказані вище, підприємства, організації і громадяни;

4) Антимонопольний комітет України та його територіальні органи.

Установчими документами створення підприємства називається комплект документів, встановленої законом форми, згідно з якими підприємство створюється і діє як суб'єкт права. З точки зору правової природи, установчі документи є локальними нормативними актами, тобто актами, які набувають юридичної сили внаслідок затвердження їх одним або кількома засновниками підприємства.

Форму і зміст установчих документів визначають залежно від видів підприємств, загальні закони про підприємства та закони про окремі види підприємств.

Перелік актів, які відносяться до установчих документів:

- по-перше, це рішення одного або кількох власників чи уповноваженого ним (ними) органу про створення підприємства. Якщо власників чи органів два або більше, таким рішенням визначено установчий договір;

- по-друге, це статут підприємства. Законодавством України визначено перелік обов'язкових

відомостей, які необхідно включати до статуту підприємства як одного з його основних установчих актів.

Установчі документи повинні містити обов'язкові дані про підприємство, без яких вони вважаються такими, що не відповідають вимогам чинного законодавства. Це такі дані:

- найменування (завод, фабрика, майстерня тощо) і вид підприємства;

- зазначення власника (склад засновників, учасників) та місцезнаходження підприємства;

- юридичний статус підприємства. Це статті про юридичну особу підприємства, про його майно, про самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, про фірмову марку та товарний знак, про печатку з найменуванням підприємства. Якщо підприємство має право випускати цінні папери, то таке право теж відноситься до юридичного статусу підприємства;

- про склад підприємства: перелік фондів (основні, оборотні, інше майно, статутний фонд, резервний фонд, страховий фонд, інші фонди);

- порядок утворення майна;

- порядок розподілу прибутків та покриття витрат;

- порядок випуску акцій (щодо акціонерного товариства);

- про перелік органів правління підприємства, порядок їх формування, компетенцію;

- про контрольні органи - спостережну раду, ревізійну комісію;

- про порядок припинення діяльності підприємства: підстави, орган, що приймає рішення припинення; порядок створення і роботи ліквідаційної комісії; умови розрахунків з бюджетом і кредиторами;

- розподіл майна, що залишилося.

Державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності здійснюють у виконавчому комітеті міської, районної (в місті) Ради народних депутатів або в районній раді за місцезнаходженням керівного органу (правління, дирекції тощо) чи місце проживання суб'єктів бізнесу.

Орган державної реєстрації не має права вимагати інших документів або оформлених за іншими вимогами.

При реєстрації приватного підприємства рішення власника не подається. Якщо власниками суб'єкта підприємницької діяльності є фізичні особи, їх підписи на установчих документах повинні бути нотаріально засвідчені.

Громадянин, який має намір займатися підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи (заявник), подає до органу державної реєстрації реєстраційну картку і документ, що підтверджує сплату реєстраційного збору, а також пред'являє документ, який посвідчує його особу. За наявності необхідних

документів орган державної реєстрації протягом 5 робочих днів з моменту їх надходження повинен провести державну реєстрацію і видати заявникові свідоцтво. Це дає право на відкриття розрахункового, валютного та інших рахунків в установах банків, а також на виготовлення печаток і штампів, на яких повинен вказуватися номер свідоцтва про державну реєстрацію. Такий номер мусить відповідати ідентифікаційному коду, за яким суб'єкта підприємницької діяльності внесено до Державного реєстру звітних статистичних одиниць. Так, ідентифікаційний код індивідуального підприємства становить 100, приватного - 120, акціонерного товариства - 230, товариства з обмеженою відповідальністю - 240.

Для відкриття розрахункового рахунку в банку подаються такі документи: заява про відкриття рахунку за встановленою формою; копія затвердженого статуту підприємства; копія свідоцтва про державну реєстрацію підприємства; заповнена банківська картка із зразками підписів і відбитку печатки підприємства.

Етапи створення і реєстрації підприємства

Назва і послідовність	Короткий зміст етапу	Вид заключного документа
Рішення про створення підприємства	Вибір виду діяльності підприємства. Пошук партнерів-засновників. Підготовка техніко-економічного обґрунтування	Техніко-економічне обґрунтування
Збори засновників	Вибір організаційно-правової форми підприємства. Вибори або призначення керівника	Витяг з протоколу зборів
Підготовка засновницьких документів	Підготовка проекту засновницького договору і статуту підприємства	Засновницький договір і статут підприємства
Організаційно- підготовча робота	Отримання інформації та бланків у реєстраційному відділі органу місцевої влади	Інформація і бланки документів
Звернення до нотаріальної контори	Нотаріальне засвідчення підписів засновників і керівників створюваного підприємстві)	Нотаріальне засвідчення документів
Звернення до державного органу реєстрації	Подання необхідних документів, включаючи додаткові та квитанцію про сплату реєстраційного збору	Свідоцтво про реєстрацію підприємства
Звернення до органу статистики	Занесення підприємства до Єдиного державного реєстру і присвоєння йому ідентифікаційного коду	Ідентифікаційний код
Звернення до установи банку	Оформлення документів та відкриття розрахункового рахунку, укладання договору на банківське обслуговування	Одержання номера розрахункового рахунку
Звернення до місцевого відділу УВС	Подання заяви на одержання дозволу на виготовлення круглої печатки і штампів. .	Дозвіл на виготовлення печатки і штампів"
Звернення до гравірувальної Майстерні	Виготовлення печатки і штампів для створеного підприємства	Кругла печатка і штампи

Зразки своїх підписів на картці ставлять особи, які мають право першого і другого підпису на розрахунковому рахунку. Орган, який здійснив організацію підприємства, зобов'язаний у десятиденний термін подати відомості до

відповідної податкової інспекції та органу державної статистики. Ці органи встановлюють коди підприємств відповідно до загального класифікатора галузей народного господарства Міністерства статистики України.

Скасування державної реєстрації підприємства може бути добровільним (за заявою підприємства) або примусовим на підставі рішення суду, арбітражного суду у випадках:

- а) визнання недійсними або такими, що суперечать чинному законодавству, установчих документів;
- б) здійснення діяльності, що суперечить установчим документам та чинному законодавству України;
- в) у разі несвоєчасного повідомлення підприємством про зміну місцезнаходження.

Припинення діяльності підприємства відбувається шляхом його ліквідації та реорганізації.

Реорганізація підприємства - процес перетворення, перебудови організаційної структури та управління підприємством за збереження його виробничого потенціалу, зокрема основних фондів.

Формами реорганізації є: злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення підприємств.

Ліквідація підприємства може здійснюватися добровільно (ліквідаційною комісією, яка утворюється власником або уповноваженим ним органом, призначеним ліквідаційною організацією) і примусово (комісією, призначеною судом або відповідним державним органом). Ліквідація та реорганізація підприємства відбуваються за рішенням власника та за участю трудового колективу.

Основними причинами ліквідації підприємства є:

- ✓ його банкрутство, тобто неспроможність платити за своїми зобов'язаннями, а також повернути наявні борги;
- ✓ закінчення терміну, на який підприємство створювалось, або після досягнення мети, поставленої суб'єктами підприємницької діяльності при його організації;
- ✓ прийняття рішення про заборону діяльності підприємства через невиконання умов, встановлених законодавством, якщо в передбачений рішенням термін не забезпечено додержання цих умов або не змінено вид діяльності;
- ✓ визнання рішенням суду недійсними засновницькі документи та дозвіл на створення підприємства;
- ✓ систематичне і грубе порушення чинного законодавства.